

Vstupní seminář

Materiálová transformace čistírenských kalů na registrované hnojivo

25.6.2019

Žďár nad Sázavou

Ing. Karel Fuchs, ředitel, VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a. s.,
divize Žďár nad Sázavou

Ing. Vladimír Hájek, jednatel, ProPelety s.r.o., Žďár n.S.

Ing. Petr Hutla, Výzkumný ústav zemědělské techniky, v.v.i., Praha

9:30 Seznámení s projektem „Materiálové transformace čistírenských kalů na hnojivo“

Ing. Fuchs (VAS, divize Žďár n. S.), Ing. Hájek (ProPelety Žďár n. S.)

10:30 Materiálové využití kalu z ČOV

Ing. Hutla, CSc. (VUZT Praha)

11:00 Stanovení úniku minerálních forem dusíku a fosforu na rozhraní ornice a podorničí

Ing. Záhora, CSc. (Mendelova univerzita, Agronomická fakulta)

12:00 Oběd

13:00 Časový harmonogram projektu a diskuse

14:00 Návštěva poloprovozní výroby hnojiva

• **Přednáška** Ing. Fuchs (VAS, divize Žďár n. S.)

Materiálová transformace čistírenských kalů na hnojivo aneb jak udržet vodu v krajině

Současnost

- **Kal z ČOV kategorie II.**

Po r.2020

- **Kal z ČOV kategorie I. = Úprava pro aplikaci na půdu**
- **Kal z ČOV kategorie I. = Úprava kompostováním (mokrou cestou)**

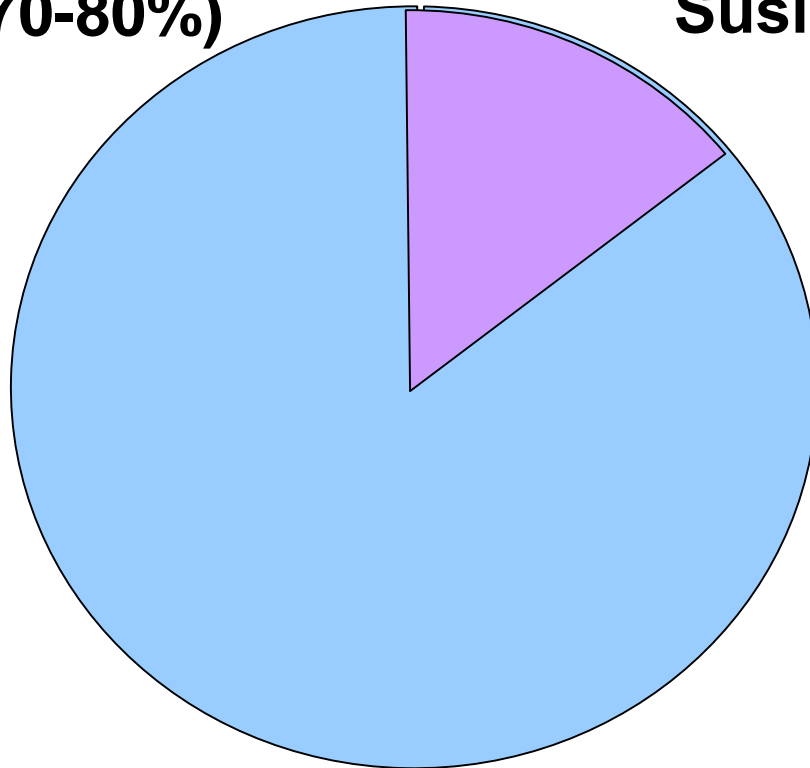
Další nová možnost

- **Kal z ČOV kategorie I. = Úprava do KSP hnojiva (suchou cestou)**
- **Plusy a mínusy**
- **Porovnání**

Kal je směs

Voda (cca 70-80%)

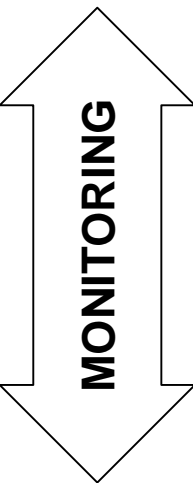
Sušina (cca 20 – 30%) = zdroj:

- Organická hmota (60- 75%)
- Živiny (N, P, K, Ca, Mg ....)
- Rizikové látky
- Polutanty
- .....

- Mikrobiologické zatížení
- TKB+E < 1e6 KT/1g

TKB + E .... termotolerantní koliformní bakterie + Enterokoky
KTJ ..... kolonie tvořící jednotku

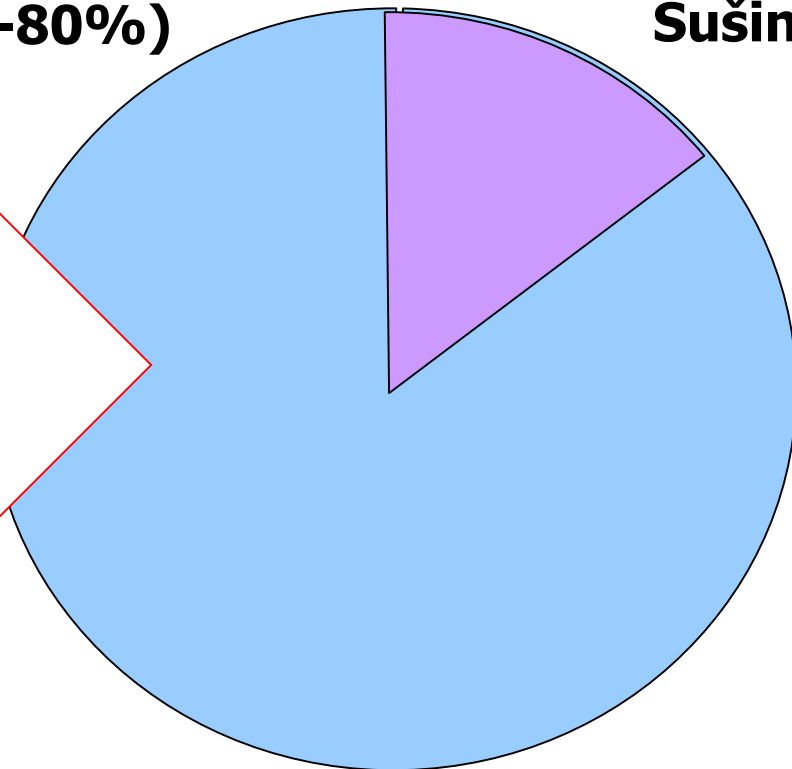
Aplikace jen pod technické plodiny

Kal kat. I. je směs:

Voda (cca 70-80%)

Sušina (cca 20 – 30%) = zdroj:

Hygienizace
na koncovce
v ČOV

- Organická hmota (60- 75%)
- Živiny (N, P, K, Ca, Mg ....)
- Rizikové látky
- Polutanty
- .....

- **Mikrobiologické zatížení**
    - TKB+E
    - Salmonela
- < 1e3 KT/1g**
NEGATIVNÍ

TKB + E .... termotolerantní koliformní bakterie + Enterokoky
KTJ ..... kolonie tvořící jednotku

MONITORING

Odvodněný kal z ČOV jako hnojivo – po r.2020

Kategorie I. = Úprava pro aplikaci na půdu

= vybudování kalové koncovky na ČOV s hygienizací
(existuje několik způsobů, které jsou léta známy)

Plusy

- **Získáváme levný zdroj živin a organické hmoty**
  - Na úrovni statkových hnojiv
- **Podkladové hnojivo**
  - Sezónní aplikace
- **Pod monitoringem státu**
  - sledování vlivu na stav zemědělské půdy

Mínusy

- **Investice do kalové koncovky s hygienizací**
  - Vyhnívací nádrže, vymývání kyslíkem, ...
- **Velké skladovací prostory a manipulace na vodohospodářsky zabezpečených plochách**
- **Limitní hodnoty rizikových látek (těžké kovy) = koncovka zachová koncentraci v původním stavu**
  - Nevhodné v lokalitách s průmyslovou zátěží
- **Předávání kalů mezi oprávněnými osobami**
- **Zaměňování hygienizovaného kalu za kompost**
- **Nezájem ze strany zemědělců**
  - Různá kvalita
  - Nepřesná aplikace, jen pod technické plodiny
  - Administrativa
  - Monitoring a testy kvality půdy

ODPAD

**Vhodné řešení pro lokální ČOV bez průmyslové výroby
s nízkým úrovní rizikových látek**

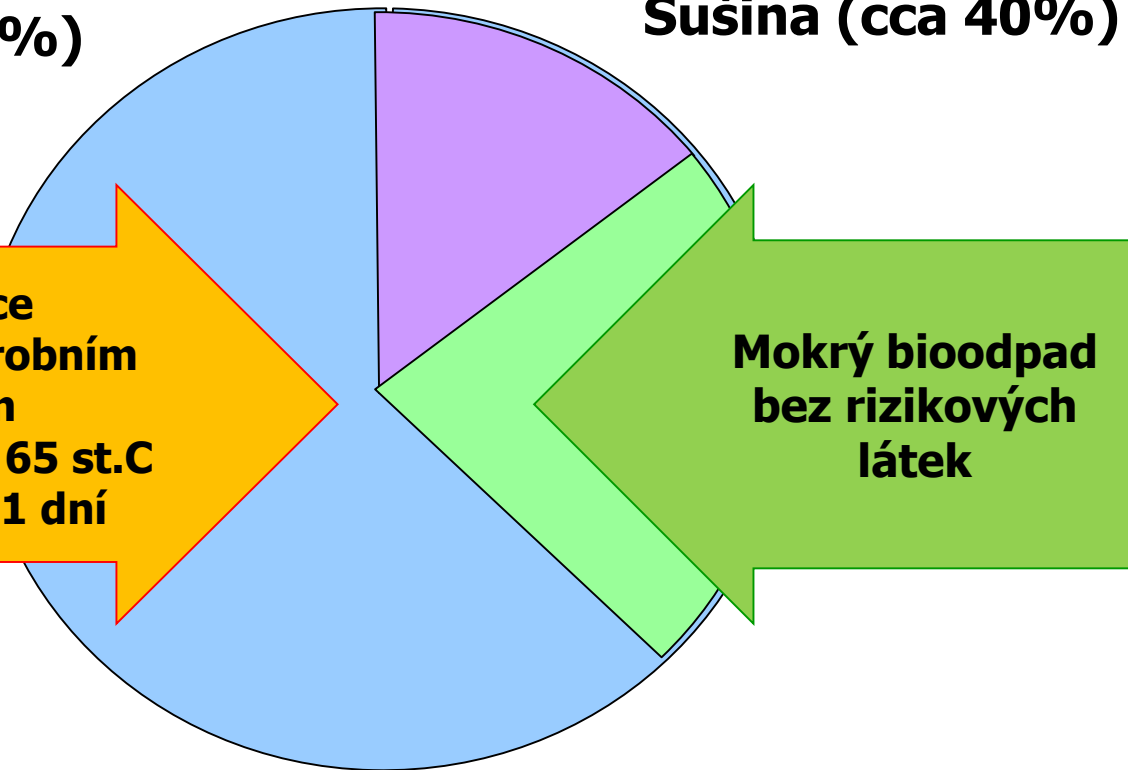
Kompost je směs:

Sušina (cca 40%) = zdroj:

- Organická hmota (21%)
- Živiny – N,P,K,Ca, Mg ....
- Rizikové látky
PŘISNĚJŠÍ LIMITY
- Polutanty
- .....

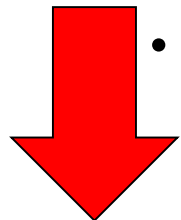
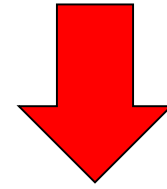

Voda (cca 60%)

Hygienizace termofilním aerobním rozkladem
Teplota > 45 až 65 st.C
Doba > 5 až 21 dní

Mokrý bioodpad bez rizikových látek

- **Mikrobiologické zatížení**
    - TKB+E
    - Salmonela
- < 1e3 KT/1g**
NEGATIVNÍ

TKB + E .... termotolerantní koliformní bakterie + Enterokoky
KTJ ..... kolonie tvořící jednotku

Proces: míchání kalů s bioodpadem rostlinného a živočišného původu + proces fermentace (fáze rozkladu + přeměny + zrání)
vzorec: Organické látky + O₂ + Mikroorganismy = Kompost + CO₂ + H₂O + Teplo

Výstup: mokřý substrát

Plusy:

- **Kvalitní hnojivo**
  - s velkým množstvím organické hmoty
- **Podkladové hnojivo**
  - Sezónní aplikace na podzim na všechny typy plodin
- **Levná hygienizace**
  - přírodní proces bez nákladů na výrobu tepla
- **Zájem státu a odborné veřejnosti**

Mínusy:

- **Negarantovaná kvalita, závislá na složení vstupních surovin**
  - nehomogenita, nepřesné složení, dávkování a míchání
  - je-li poměru C : N nižší než 30:1, pak nevznikne vyžralý kompost
- **Teplota hygienizace závislá na přírodě (vlhkost, podmínky fermentace) a subjektivních přístupech k provzdušňování**
  - je-li množství organiky pod 50% pak proces hygienizace je nefunkční
  - termofilní reakce nenaběhne pokud je ve směsi nedostatečně odovoněný kal
- **Zvýšená rizika**
  - zůstávají semena plevelů
  - Neodbourávají se polutanty, patogeny, hormony a zbytky léku
- **Vyšší náklady na manipulaci velkých objemů hmoty**
- **Aplikovatelnost**
  - chybí technika na homogení rozmetání a přesné dávkování
- **Malý zájem zemědělců**
  - jen pokud budou na to dotace

VÝROBEK

**Řešení pro lokality bez travních porostů
s dostatečným množstvím mokrého bioodpadu**

Celkem v ČR vzniká 178 077 tun/rok sušiny v kalech z ČOV (dle Českého statistického úřadu za rok 2017)

z toho využívá na:

1. Přímá aplikace na zemědělskou půdu = cca 25%

??? Kalová koncovka

??? Manipulační náklady = Přeprava vody

??? Skladování na zabezpečených plochách.

Jen pro ČOV bez zatížení rizikovými prvky

2. Kompostování = cca 38%

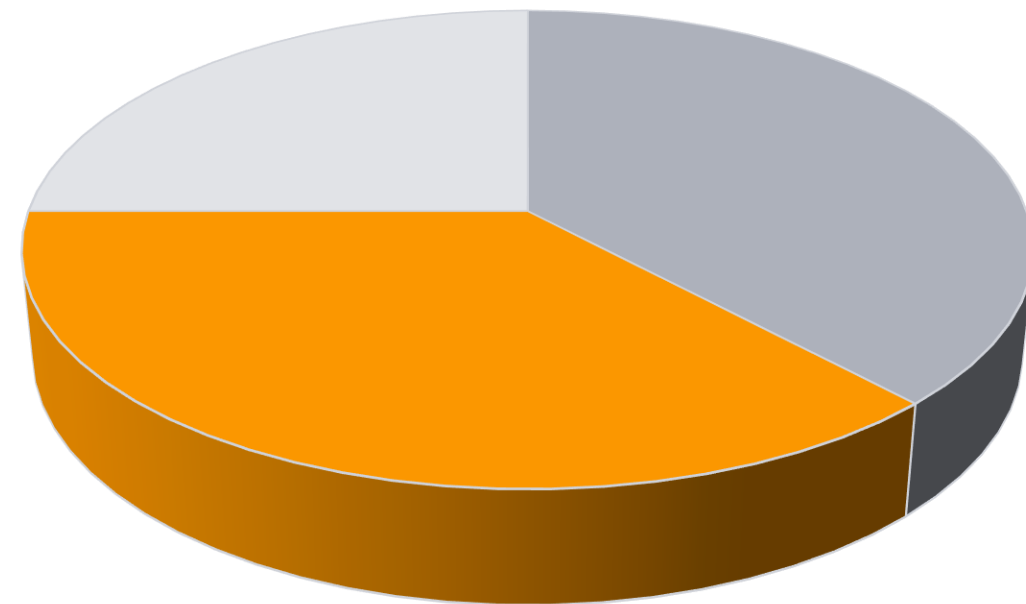
??? Závislost na kvalitním mokřém bioodpadu

??? Manipulační náklady = Přeprava vody

??? Skladování

Jen pro lokality bez trav a plevelů

Zbývá cca 37% ..... Co s tím?

■ Kompostování ■ Zbytek ■ Přímá aplikace

1. Snížit množství vody pod 10%

2. Zachovat organickou hmotu a živiny

- Organická hmota (90%)

- Živiny – N,P,K,Ca, Mg ....

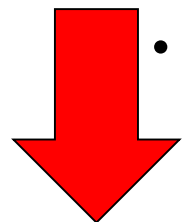
- Rizikové látky
PŘISNĚJŠÍ LIMITY

- Polutanty

- .....

MONITORING

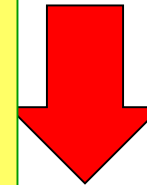
TKB + E .... termotolerantní koliformní bakterie + Enterokoky
KTJ ..... kolonie tvořící jednotku

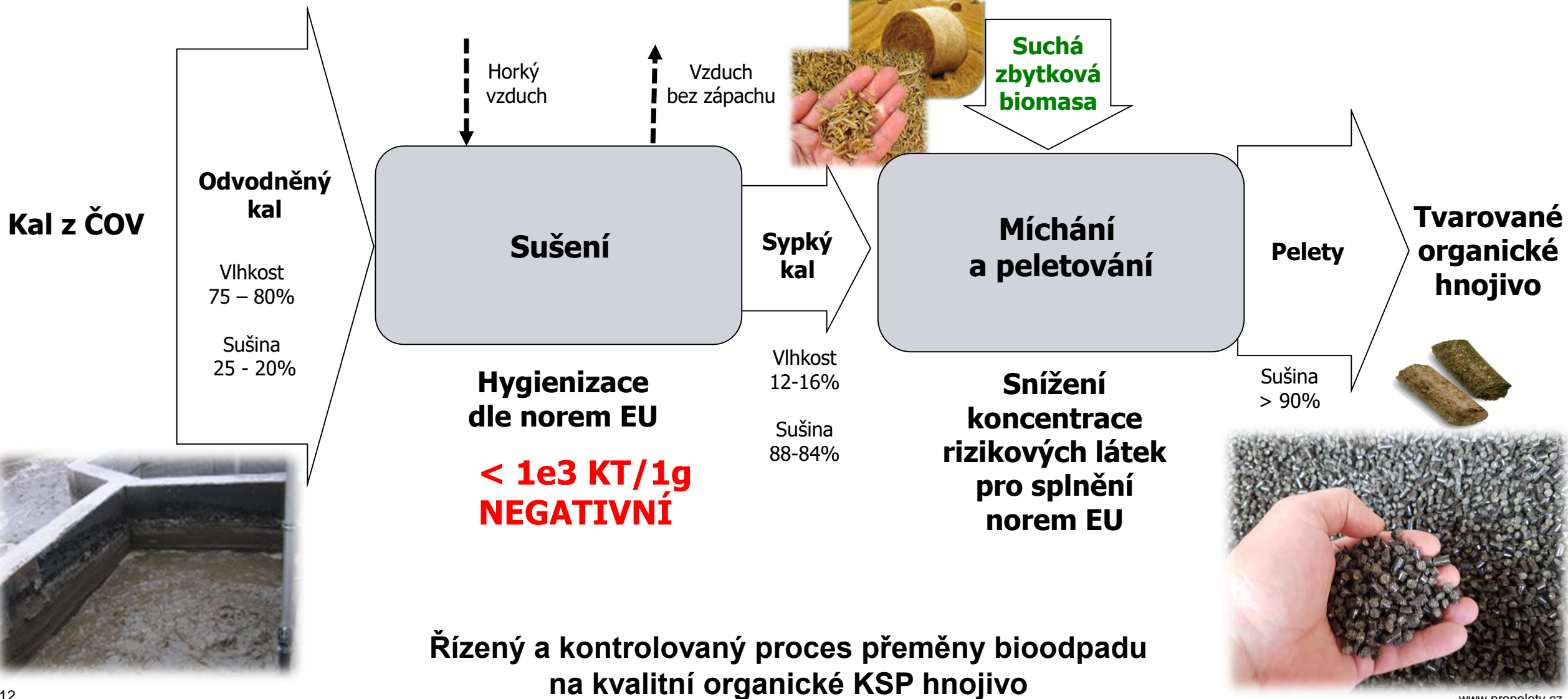

- **Mikrobiologické zatížení**
  - TKB+E
  - Salmonela

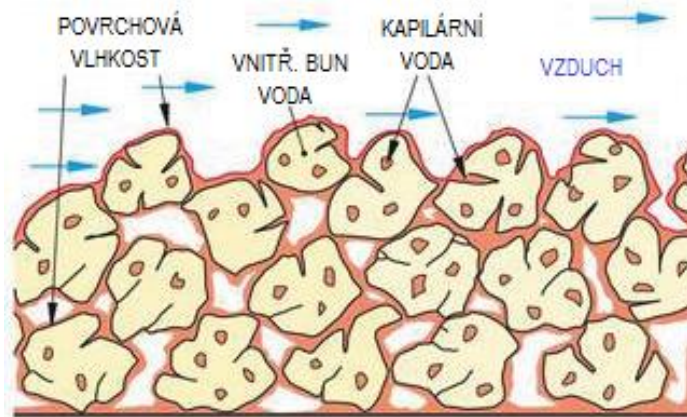
< 1e3 KT/1g
NEGATIVNÍ

Suchá zbytková biomasa bez rizikových látek

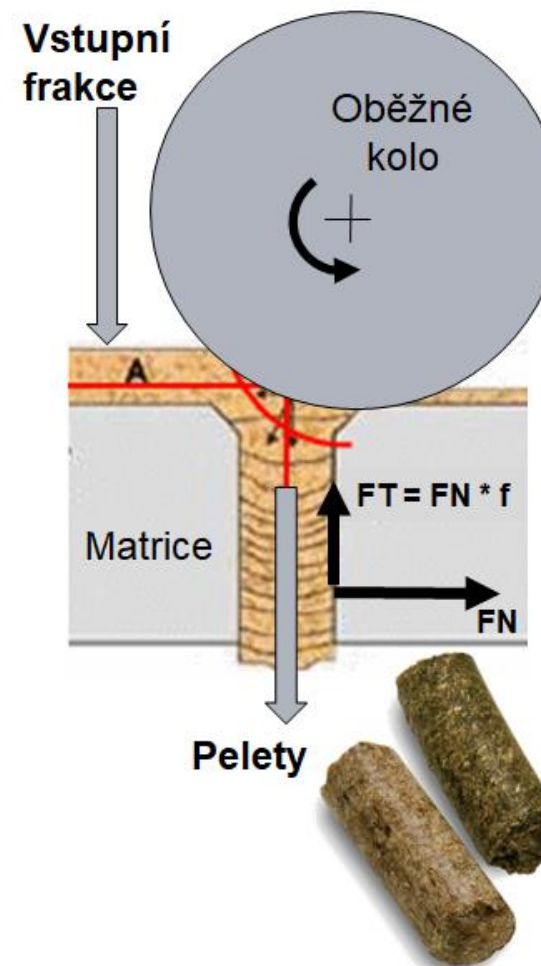

Sušení

Míchání a peletování

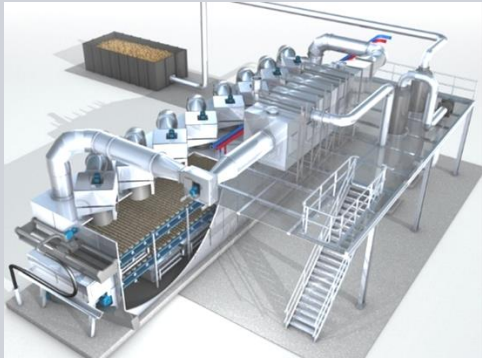

- Peletování je komplexní proces, kdy promíchaná homogenní frakce prochází přes protlačovací nástroj (tzv. matrici) a dochází nejprve ke stlačení objemu frakce a při následném pohybu v kanálu matrice se vlivem tření vytvoří teplo (80 – 115 st. Celsia), které uvolní přírodní lepidlo obsažené ve vstupní frakci (na bázi Ligninu, škrobů, cukrů, pryskyřic, apod.). Tyto lepidlo propojí stlačenou frakci do podoby soudržné granule s vysokým stupněm slisování.
- Hlavní fyzikálním mechanismem při vzniku pelety je tření a schopnost materiálu při dané teplotě uvolnit pojivo v sobě obsažené.
- Je-li vstupní frakce z agromateriálů, dřeva, kalů z ČOV, separátů apod. pak víme, že kvalitní pelety vznikají, pokud má vstupní frakce vlhkost okolo 14%

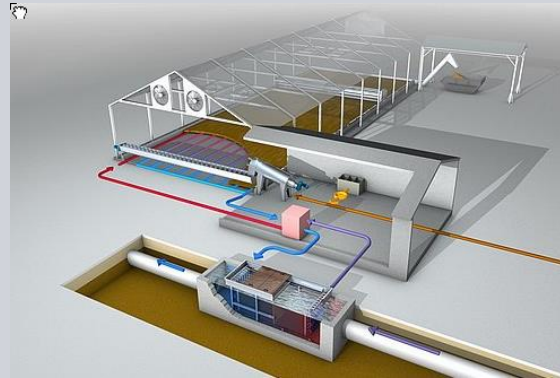

Reálný provoz

Sušení

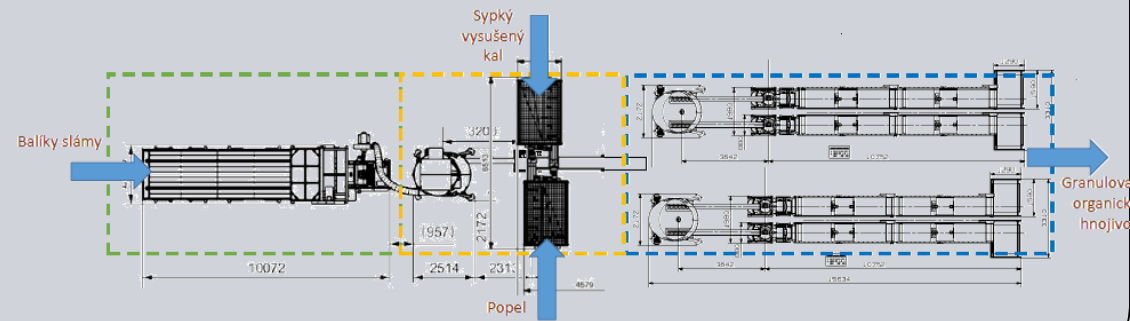

Thermal

Solar

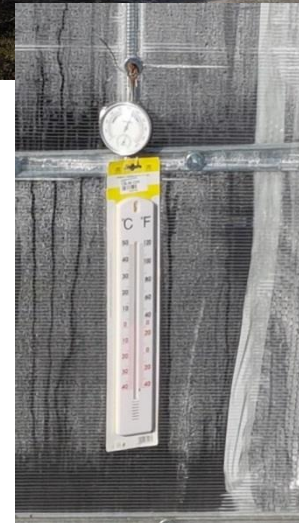
Míchání a peletování

Poloprovoz

Poloprovozní solární sušárna kalů

video

- **Pytle 5-25 kg**
  - pro maloodběratele

- **Big-Bag**
  - pro velkoodběratele

- **Sypká forma**
  - pro velkoodběratele

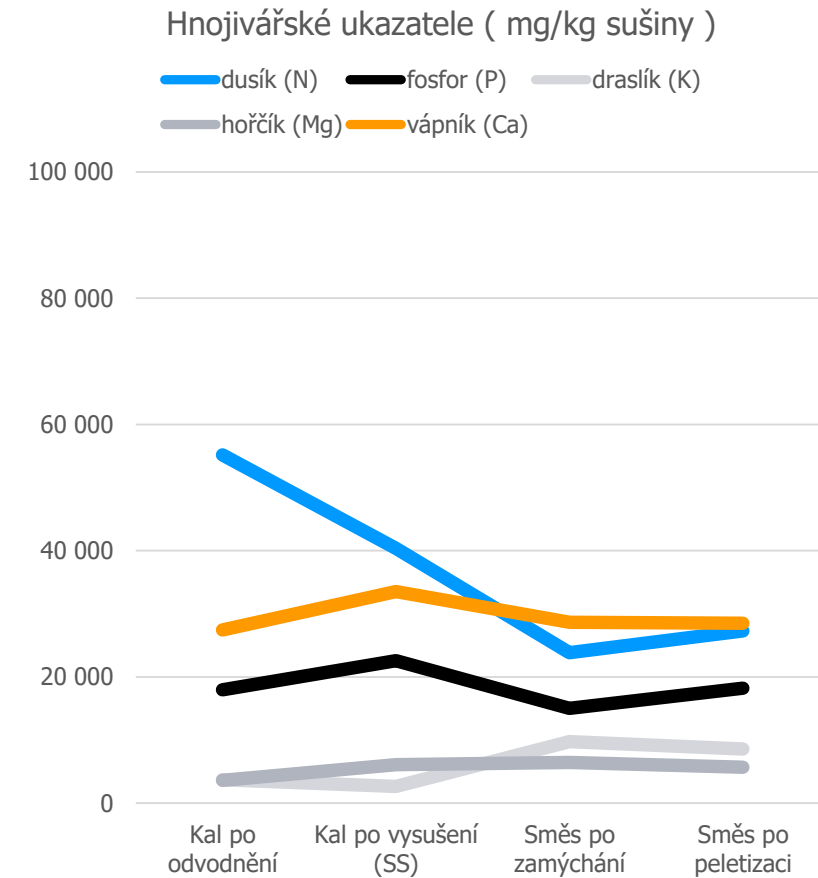
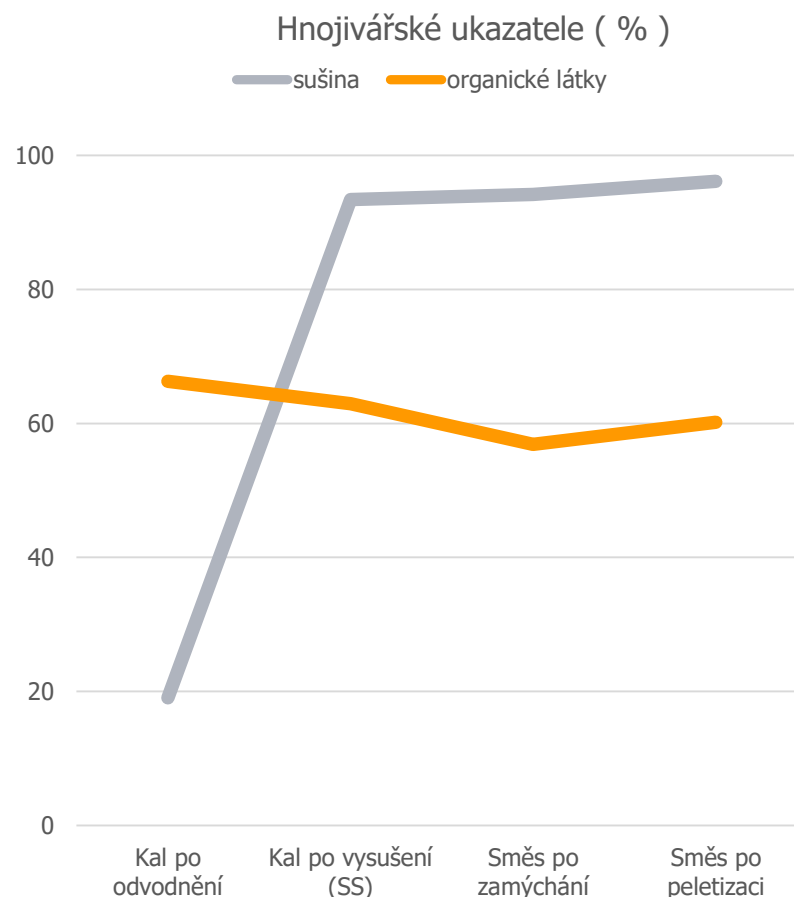
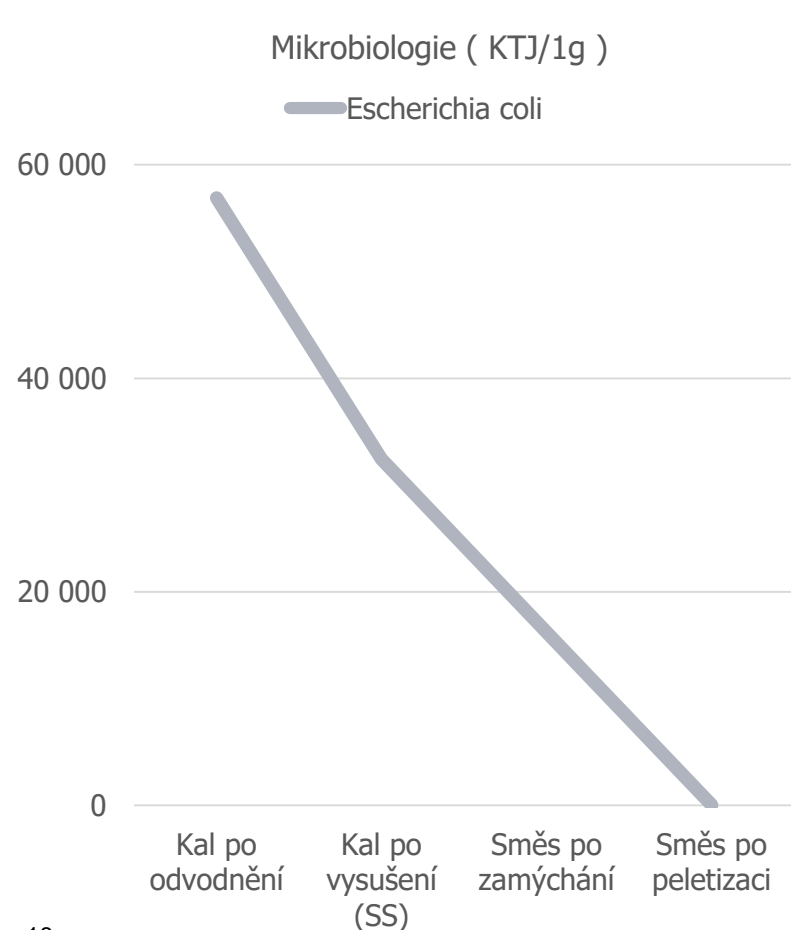
Pelety

- průměr ... 6 mm
- délka ..... 6 mm
- sypká hustota .... cca 730 kg/m³
- aplikovatelnost běžnou technikou na umělá hnojiva

Proces: sušení kalu + míchání se suchou zbytkovou biomasou + peletizace

Výstup: suchý granulát ve tvaru pelet pr.6,8,10 mm

Výsledky z akreditované laboratoře

Proces: sušení kalu + míchání se suchou zbytkovou biomasou + peletizace

Výstup: suchý granulát ve tvaru pelet pr.6,8,10 mm

Plusy

- **Hygienizace při sušení a peletizaci**
- **Dostatečné množství NPK+Mg+Ca, rizikové látky pod normou**
- **Peletizace**
  - Tvarování, stabilizace, homogenizace
  - Menší prostory na výrobu a skladování suchého kalu
  - Delší skladování v suchém stavu
  - Aplikovatelnost běžnou technikou na umělá hnojiva
- **Vyšší podíl suché organiky = nasákavost zadržuje vodu po aplikaci na půdu**
- **Vysoký podíl amoniakálního N = pomalý a postupný uvolňování živit do půdy**
  - cca 90% výtěžnost dusíku (umělá hnojiva mají výtěžnost cca 10%)
  - lze doporučit pro ohrožených oblastech - dle nitrátové vyhlášky
- **Garance kvality**
  - řízení dávkování a složení hnojiva
- **Zájem zemědělců**

Mínusy

- **Dostupnost suché zbytkové biomasy (sláma, seno, plevy, popel ze splování biomasy)**
- **Investice do sušárny, mícháreny a peletárny**
- **Podkladové sezonní hnojivo**

- **Probíhají pěstební pokusy**
  - efekt stejný jako umělé hnojivo
- **Prokazatelný přínos**
  - zadržuje vodu

?????
Odpad
???

Výrobek

Probíhá registrace
KPS hnojiva

Vhodné řešení pro zemědělce s rostlinnou výrobou

Základní porovnání Umělé hnojivo – Kompost – KSP hnojivo

Název:	LAD 27 - LEDEK AMONNÝ S DOLOMITEM	Buchlovský kompost	KSP organické hnojivo
Výrobce:	AGROFERT - HOKR, spol. s r. o., Pardubice	BIOKOMP s.r.o., Staré Město	VAS a.s., Žďár n.S.
Č. rozhodnutí o registraci:	140 (č.typu: 1.4.2)	4623	v procesu registrace
Chemické a fyzikální vlastnosti:			
vlhkost v %	0	30 – 65	<10
spalitelné látky ve vysušeném vzorku v % min.	0	21	50 až 55
celkový dusík jako N ve vysušeném vzorku v %	27	0,6	2,2 až 2,9
celkový fosfor jako P ve vysušeném vzorku v %	-	-	1,3 až 1,5
celkový draslík jako K ve vysušeném vzorku v %	-	-	0,4 až 0,5
celkový vápník jako Ca ve vysušeném vzorku v %	2	-	3,6 až 4,0
celkový oxid hořečnatý (MgO)	4,1	-	0,3 až 0,4
- z toho vodorozpustný oxid hořečnatý (MgO)	1	-	-
hodnota pH	-	6,0 až 8,5	8,0 až 10,0
nerozložitelné příměsi v % max	-	5	-
C:N	-	30	-
Forma:	granule	substrát volně loženo	pelety průměru 6-10 mm

Základní porovnání Umělé hnojivo – Kompost – KSP hnojivo

Název:	LAD 27 - LEDEK AMONNÝ S DOLOMITEM	Buchlovský kompost	KSP organické hnojivo
<u>Obsah rizikových prvků (mg/kg sušiny):</u>			(KSP z VAS ŽR)
kadmium	1	2	2 (0,35)
olovo	10	100	100 (25,20)
rtuť	1	1	1 (0,37)
arsen	10	20	20 (3,41)
chrom	50	100	100 (49,50)
molybden	-	20	20 (3,46)
nikl	-	50	50 (25,50)
měď	-	150	150 (139,00)
zinek	-	600	600 (586,00)

Základní porovnání kvality Umělé hnojivo – Kompost – KSP hnojivo

Název:	LAD 27 - LEDEK AMONNÝ S DOLOMITEM	Buchlovský kompost	KSP organické hnojivo
<u>Vyrobena:</u>	ze směsi dusičnanu amonného a jemně mletého dolomitu	Kompostováním látek obsahujících organické rozložitelné látky a rostlinné živiny metodou kompostování na volné ploše. Může obsahovat kaly z ČOV, popel ze spalování biomasy a VZP ve smyslu nařízení ES č. 1069/2009.	ze sušených kalů z ČOV (50 %), druhotné zemědělské fytomasy (25 %) a popele ze spalování biomasy (25 %). Směs je těchto materiálů je slisována pro do pelet (o průměru 6-10 mm).
<u>Rozsah použití:</u> pro všechny druhy polních plodin a travních porostů při výsevu a předpěstování i výsadby lesních i ovocných dřevin zakládání a hnojení zelinářských a ovocnářských zahrad a zelených ploch přihnojování rostlin	a a a a -	a a a a nevhodné ke hnojení kyselých rostlin	a a - - vhodné pro aplikaci ve zranitelných oblastech
<u>Doporučené dávkování:</u>	0,1 až 0,7 tun/ha při zohlednění hnojení statkovými hnojivy a vlivu předplodin	30 až 50 tun/ha	5 až 6 tun/ha
<u>Max. aplikační dávka sušiny na 1 ha v průběhu 3 let:</u>	dle platných norem v závislosti na objektivních diagnostických postupem (např. rozborů půd a rostlin)	20 tun/ha	8 tun/ha
<u>Balení:</u>	pytle, big-bag, volně	volně	big-bag, volně
<u>Podmínky skladování</u>	odděleně, v suchém skladu	odděleně, v suchém a chráněném skladu	odděleně, v suchém skladu
<u>Doba použitelnosti od data výroby při dodržení skladovacích podmínek:</u>	18 měsíců	24 měsíců	36 měsíců

Zdroj: příbalové letáky o jednotlivých hnojiv

Maximální aplikační dávka KSP hnojiva je 8 t/ha za roky 3

- **tzn. 4 tuny vysušeného kalu**
- **tzn. 2 tuny suché biomasy**
- **tzn. 2 tuny popela ze spalování biomasy**

Aplikační dávka je ve shodě s platnou legislativou:

- Vyhláška č. 474 / 2000 Sb. - O stanovení požadavků na hnojiva
- Vyhláška č. 377 / 2013 Sb. - O skladování a způsobu používání hnojiv
  - Maximální aplikační dávka ze samotného spalování biomasy je 2 t sušiny / ha za 3 roky
- Vyhláška č. 437 / 2016 Sb. – O podmínkách použití upravených kalů na zemědělské půdě
  - Par.3, Odst.1f) 1 ha může být použito nejvýše 5 tun sušiny kalů
- Vyhláška č. 341/2008 Sb. - O podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady
  - Maximální aplikační dávka kompostu je 20 tun sušiny / ha za 3 roky

Porovnání: Umělé hnojivo vs. KSP hnojivo

Úvodní polní a laboratorní testy

- Přednáška VÚZT, Ing. Hutla, CSc.
- Znalosti a informace uvedené v této práci byly získány v rámci institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj VÚZT, v. v. i. RO0618.

Název:	LAD 27 - LEDEK AMONNÝ S DOLOMITEM	Buchlovský kompost	KSP, organické hnojivo	Poměr KSP vůči kompostu
<u>Chemické a fyzikální vlastnosti:</u>				
průměrná vlhkost v %	0	47,5	8	0,17
spalitelné látky ve vysušeném vzorku v % min.	0	21	55	2,62
celkový dusík jako N ve vysušeném vzorku v %	27	0,6	2,5	4,17
využitelnost dusíku N pro rostliny	10%	100%	100%	
	2,7	0,6	2,5	
Nároky na dopravu na pole	1	4,50	1,08	0,24

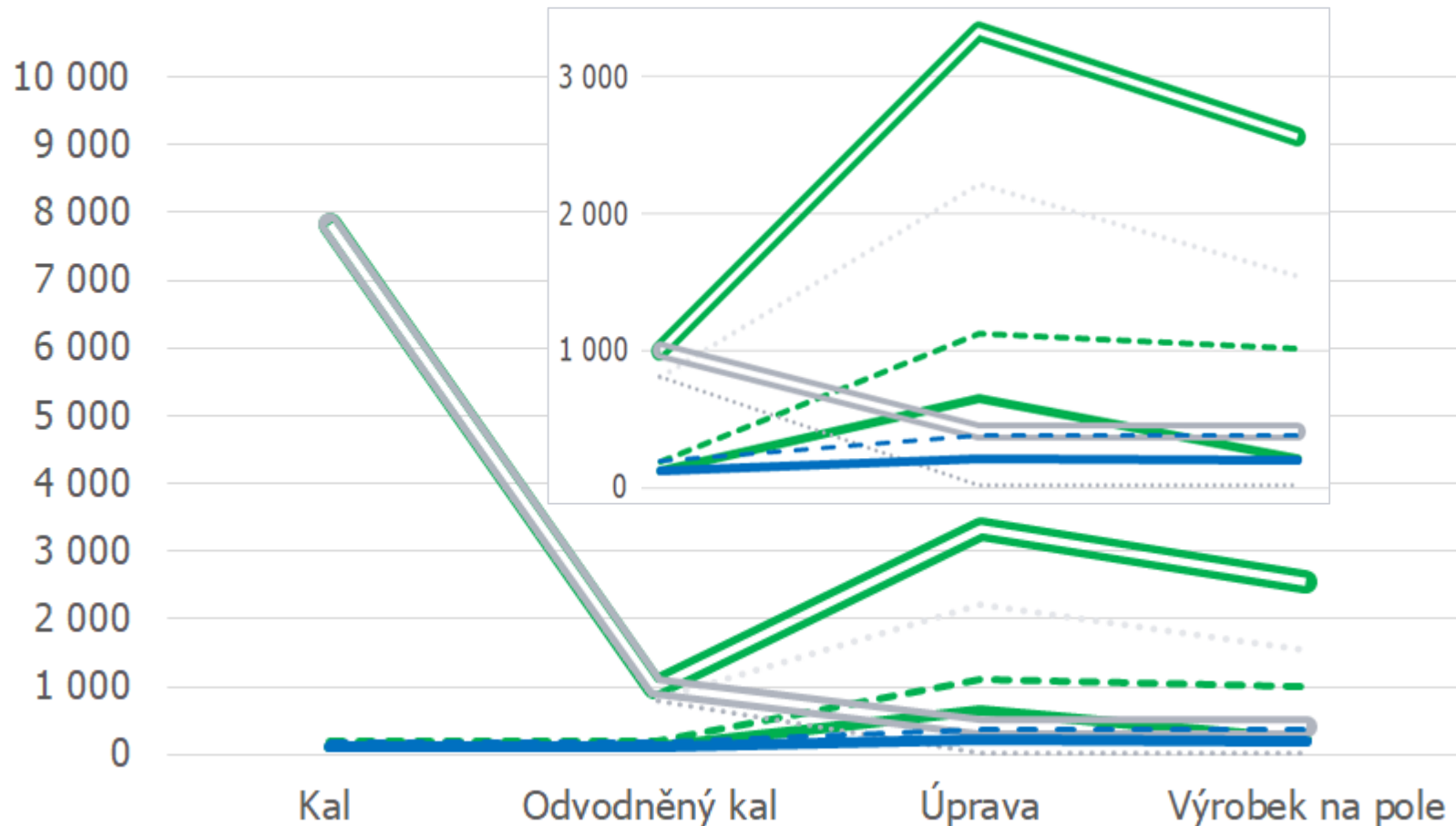
Téma pro
Ing. Záhora, CSc.

Porovnání: Kompost vs. KSP hnojivo

Hmotnostní bilance množství organické hmoty

Hmotnostní bilance

— KOM - Hmotnost (t)   - - - KOM - Voda (t)   - - - KOM - Sušina (t)   — KOM - Organika (t)
— KSP -Hmotnost (t)   - - - KSP - Voda (t)   - - - KSP - Sušina (t)   — KSP - Organika (t)

- z cca 7,83 t kalu se v ČOV vyrobí cca 1 t odvodněného kalu
- přidáním mokré biomasy a úpravou kompostováním se vyrobí cca 2,55 tuny kompostu, která obsahuje cca 0,212 t organické hmoty – tzv. živé
- přidáním suché biomasy a úpravou na KSP hnojivo se vyrobí cca 0,408 t KSP hnojiva, které obsahuje cca 0,204 t organické hmoty – tzv. mrtvé, která zadržením a vsáknutím vody po aplikaci na půdu se stává živou

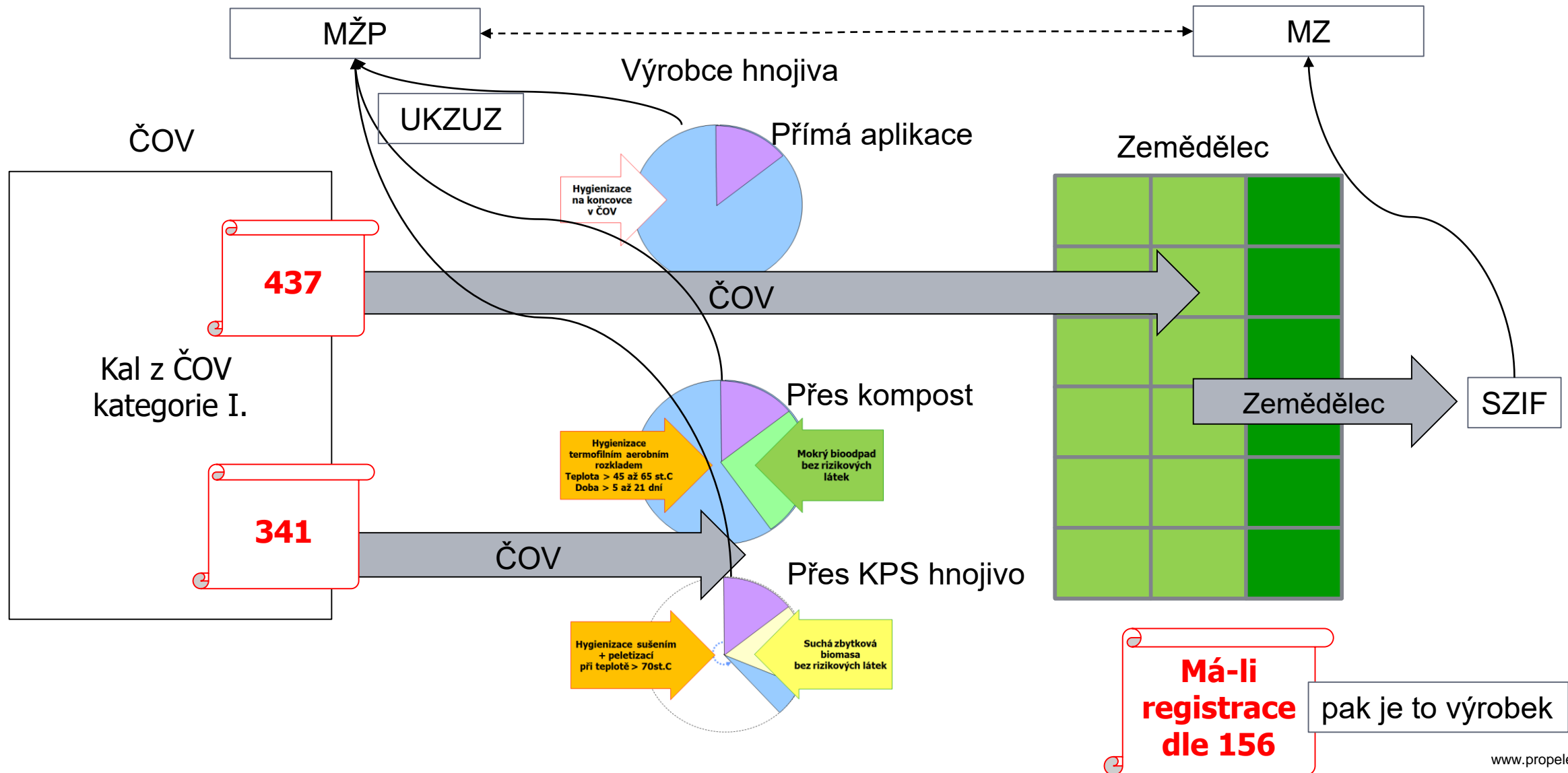
Téma pro
Ing. Záhora, CSc.

- **Přednáška** Ing. Záhora, CSc. (Mendelova univerzita,
Agronomická fakulta)

**Stanovení úniku minerálních forem dusíku a
fosforu na rozhraní ornice a podorničí**

Evidence kalu z ČOV při aplikaci na ZP po roce 2020

- **Patentovaná, technologicky zajištěná receptura výroby. Jedná se o řízený a kontrolovaný proces přeměny bioodpadu (kalů z ČOV a suché zbytkové biomasy) na kvalitní organické podkladové hnojivo, které je svým srovnatelné s umělými hnojivy a kompostem**
- **Jedná se o zcela nový postup vyvinutý na základě aktuálních vědeckých poznatků a reálných technických možností**
  - viz. příloha č. 2 , odst. A) vyhlášky 341/2008 o kompostech
- **Výstupem z výrobního zařízení je výrobek, který splňuje požadavky jiných právních předpisů**
  - zákon 156/1998 sb. o hnojivech
  - vyhláška 474/2000 o stanovení požadavků na hnojiva
- **Mimo výše uvedení KSP hnojivo legislativně vyhovuje i všem normám pro výrobu a aplikaci jako kompost**
- **Aktuálně probíhá proces registrace pro poloproduční výrobu ve Žďáře n.S.**
  - UKZUZ + SZU + KU

Návrh na doplnění vyhlášky 341/2008 Sb. o podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady

§ 3, odst.2

Stávající znění

- (2) Zařízení k biologickému zpracování bioodpadů se podle používané technologie dělí na:
  - a) kompostárny a další zařízení s aerobním procesem zpracování bioodpadů,
  - b) bioplynové stanice a další zařízení s anaerobním procesem zpracování bioodpadů.

Návrh na doplnění

- c) případně další způsoby využívání nebo i zcela nové biologické postupy a technologie vyvinuté na základě postupujícího rozvoje vědy a techniky s výstupy, které odpovídají požadavkům této vyhlášky.

Pozn. Text je převzat z přílohy vyhl. 341/2008 Sb., příloha č. 2 odst. A – takže ve vyhlášce vlastně je uveden: Způsoby biologického zpracování bioodpadů ..... v zařízeních k jejich zpracování (pozn. Nyní to jsou kompostárny a BPS) případně další způsoby využívání nebo i zcela nové biologické postupy a technologie vyvinuté na základě postupujícího rozvoje vědy a techniky s výstupy, které odpovídají požadavkům této vyhlášky.

Děkujeme za pozornost

**VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ
SPOLEČNOST, a.s.**

ProPelety s.r.o.

**Výzkumný ústav
zemědělské techniky, v.v.i.**

Znalosti a informace uvedené v této práci byly získány v rámci institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj VÚZT, v. v. i. RO0618.

